מהדורה למורה – המהפכה התעשייתית

- מטרה: תרגול מושגים, ציר זמן, דמויות, סיבה ותוצאה וניתוח מקור ביחידה "המהפכה התעשייתית".
- זמן מומלץ: 40 דקות
- מסלול: רגיל · חט"ב · תיכון
- הפעילות באתר: https://historia-et-hachadasha.sites.tab.bot/yechida-mahapecha.html

הנחיות להפעלה

- הדף מבוסס על תוכן עמוד היחידה באתר (מושגים, ציר זמן, דמויות, מקורות).
- לוודא: שנת המצאת ה'ג'ני הטווה' – בסביבות 1764–1765 (פטנט 1770)
- לוודא: פטנט וואט – 1769; מנועים מסחריים – 1776
- לוודא: פטנט הנול המכני של קרטרייט – 1785

מפתח תשובות

מושגי יסוד

#	תשובה
1	ג – החלפת עבודת ידיים בעבודה של מכונות.
2	ג – ריכוז עובדים ומכונות במבנה אחד, תחת פיקוח ובשעות עבודה קבועות.
3	א – מכונה הממירה את כוח הקיטור מחימום מים לתנועה; מקור אנרגיה מרכזי בתקופה.
4	ב – מעבר של אוכלוסייה מהכפר לעיר וגידול מהיר של הערים.
5	ג – שכבה חברתית חדשה של עובדים שכירים במפעלים, שחיו משכרם בלבד.

השלימו את המושג

#	תשובה
1	בורגנות
2	איגוד מקצועי
3	ליברליזם כלכלי
4	סוציאליזם
5	המהפכה החקלאית

דמויות ותפקידן

#	תשובה
1	ב – ממציא סקוטי; שיפר את מנוע הקיטור
2	ד – יזם; מייסד המטוויות הממוכנות הראשונות
3	ג – מהנדס; מחלוצי הקטר ומסילות הברזל
4	ה – כלכלן; 'עושר העמים', השוק החופשי וחלוקת העבודה
5	א – הוגה; ביקר את הקפיטליזם ופיתח את רעיון מאבק המעמדות

ציר זמן

#	תשובה
1	ג'יימס הרגריבס ממציא את ה'ג'ני הטווה' (בקירוב)
2	ריצ'רד ארקרייט פותח מטווייה ממוכנת בקרומפורד
3	אדם סמית מפרסם את 'עושר העמים'; מנועי וואט נכנסים לשימוש מסחרי
4	נפתחת מסילת הברזל סטוקטון–דרלינגטון
5	נפתח קו הרכבת ליברפול–מנצ'סטר
6	מרקס ואנגלס מפרסמים את 'המניפסט הקומוניסטי'

נכון או לא נכון

#	תשובה
1	לא נכון – השנה הנכונה: 1771
2	נכון
3	נכון
4	לא נכון – השנה הנכונה: 1776
5	לא נכון – השנה הנכונה: 1830
6	נכון

סיבה ותוצאה

#	תשובה
1	ד – המהפכה התעשייתית החלה בבריטניה
2	ו – היצע גדול של עובדים לערים ולמפעלים
3	ב – מפעלים יכלו לקום הרחק מנהרות, וקמו רכבות ואוניות קיטור

#	תשובה
4	ג – עיור מהיר, צפיפות, תנאי תברואה גרועים ומחלות
5	ה – התארגנות באיגודים, חוקי מפעלים ורעיונות סוציאליסטיים
6	א – הוזלת מוצרים וחיפוש אחר חומרי גלם ושווקים מעבר לים

ניתוח מקור: יומנה של פועלת צעירה, מנצ'סטר, 1832

#	תשובה
1	שעות עבודה ארוכות (משש בבוקר); קנסות על איחור; רעש חזק; אוויר מזוהם בסיבי כותנה; עבודה מסוכנת ופציעות.
2	ילדים צעירים (בן תשע) הועסקו במפעלים בעבודות מסוכנות, כמו זחילה מתחת למכונות, ונפצעו.
3	המשפחה עברה מהכפר לעיר התעשייתית בחיפוש אחר עבודה; בעיר שררה צפיפות קשה (שתי משפחות בחדר אחד) וזיהום; האם משווה לכפר ומראה שהמעבר לא שיפר בהכרח את איכות החיים.

כתיבה – שאלת המפתח

#	תשובה
–	טענה ברורה, שתי דוגמאות נכונות מהיחידה, הסבר הקשר, משפט סיכום.

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

המהפכה התעשייתית – דף תרגול

? שאלת המפתח: כיצד שינו המכונה והמפעל לא רק את הייצור, אלא גם את חיי המשפחה, העיר והחברה? · מאמצע המאה ה-18 ועד המאה ה-19

חלק א' – מושגי יסוד

הקיפו את ההגדרה הנכונה לכל מושג.

1. מה פירוש המושג "מיכון"?

א. מעמד בעלי ההון, הסוחרים ובעלי המפעלים, שהתחזק בתקופה.

ב. מכונה הממירה את כוח הקיטור מחימום מים לתנועה; מקור אנרגיה מרכזי בתקופה.

ג. החלפת עבודת ידיים בעבודה של מכונות.

ד. שכבה חברתית חדשה של עובדים שכירים במפעלים, שחיו משכרם בלבד.

2. מה פירוש המושג "שיטת המפעל"?

א. מעמד בעלי ההון, הסוחרים ובעלי המפעלים, שהתחזק בתקופה.

ב. שכבה חברתית חדשה של עובדים שכירים במפעלים, שחיו משכרם בלבד.

ג. ריכוז עובדים ומכונות במבנה אחד, תחת פיקוח ובשעות עבודה קבועות.

ד. החלפת עבודת ידיים בעבודה של מכונות.

3. מה פירוש המושג "מנוע קיטור"?

א. מכונה הממירה את כוח הקיטור מחימום מים לתנועה; מקור אנרגיה מרכזי בתקופה.

ב. שכבה חברתית חדשה של עובדים שכירים במפעלים, שחיו משכרם בלבד.

ג. מעמד בעלי ההון, הסוחרים ובעלי המפעלים, שהתחזק בתקופה.

ד. מעבר של אוכלוסייה מהכפר לעיר וגידול מהיר של הערים.

4. מה פירוש המושג "עיור"?

א. שינויים בשיטות החקלאות שהגדילו את התנובה ושחררו עובדים לעבודה בתעשייה.

ב. מעבר של אוכלוסייה מהכפר לעיר וגידול מהיר של הערים.

ג. גישה שלפיה השוק צריך לפעול בחופשיות עם מעט התערבות של המדינה.

ד. מעמד בעלי ההון, הסוחרים ובעלי המפעלים, שהתחזק בתקופה.

5. מה פירוש המושג "מעמד הפועלים"?

א) ארגון של עובדים הפועל לשיפור שכרם ותנאי עבודתם.

ב) החלפת עבודת ידיים בעבודה של מכונות.

ג) שכבה חברתית חדשה של עובדים שכירים במפעלים, שחיו משכרם בלבד.

ד) מכונה הממירה את כוח הקיטור מחימום מים לתנועה; מקור אנרגיה מרכזי בתקופה.

חלק ב' – השלימו את המושג

כתבו על הקו את המושג המתאים להגדרה. בחרו מתוך: ליברליזם כלכלי / איגוד מקצועי / המהפכה החקלאית / בורגנות / סוציאליזם

1. מעמד בעלי ההון, הסוחרים ובעלי המפעלים, שהתחזק בתקופה. ← ____

2. ארגון של עובדים הפועל לשיפור שכרם ותנאי עבודתם. ← ____

3. גישה שלפיה השוק צריך לפעול בחופשיות עם מעט התערבות של המדינה. ← ____

4. רעיון הדוגל בשוויון כלכלי ובבעלות משותפת או בפיקוח הציבור על אמצעי הייצור. ← ____

5. שינויים בשיטות החקלאות שהגדילו את התנובה ושחררו עובדים לעבודה בתעשייה. ← ____

חלק ג' – דמויות ותפקידן

כתבו ליד כל דמות את האות של התיאור המתאים.

#		אות	
1	ג'יימס וואט (1736–1819)	____	א. הוגה; ביקר את הקפיטליזם ופיתח את רעיון מאבק המעמדות
2	ריצ'רד ארקרייט (1732–1792)	____	ב. ממציא סקוטי; שיפר את מנוע הקיטור
3	ג'ורג' סטפנסון (1781–1848)	____	ג. מהנדס; מחלוצי הקטר ומסילות הברזל
4	אדם סמית (1723–1790)	____	ד. יזם; מייסד המטוויות הממוכנות הראשונות
5	קרל מרקס (1818–1883)	____	ה. כלכלן; 'עושר העמים', השוק החופשי וחלוקת העבודה

חלק ד' – ציר זמן

מספרו את האירועים מ-1 (המוקדם ביותר) עד 6 (המאוחר ביותר).

מספר	שלב
____	נפתחת מסילת הברזל סטוקטון–דרלינגטון
____	ג'יימס הרגריבס ממציא את ה'ג'ני הטווה' (בקירוב)
____	ריצ'רד ארקרייט פותח מטווייה ממוכנת בקרומפורד
____	נפתח קו הרכבת ליברפול–מנצ'סטר
____	אדם סמית מפרסם את 'עושר העמים'; מנועי וואט נכנסים לשימוש מסחרי
____	מרקס ואנגלס מפרסמים את 'המניפסט הקומוניסטי'

חלק ה' – נכון או לא נכון

סמנו נכון או לא נכון. תקנו במחברת כל משפט לא נכון.

#	משפט	נכון	לא נכון
1	בשנת 1785: ריצ'רד ארקרייט פותח מטווייה ממוכנת בקרומפורד.	◯	◯
2	המהפכה התעשייתית התחילה בבריטניה.	◯	◯
3	מנוע הקיטור הפעיל מכונות ורכבות.	◯	◯
4	בשנת 1785: אדם סמית מפרסם את 'עושר העמים'; מנועי וואט נכנסים לשימוש מסחרי.	◯	◯
5	בשנת 1833: נפתח קו הרכבת ליברפול–מנצ'סטר.	◯	◯
6	במקום לעבוד בידיים, עבדו עם מכונות.	◯	◯

חלק ו' – סיבה ותוצאה

התאימו לכל סיבה את התוצאה שלה.

#		אות	
1	מרבצי פחם וברזל, הון ממסחר ושלטון יציב בבריטניה	____	א. הוזלת מוצרים וחיפוש אחר חומרי גלם ושווקים מעבר לים
2	המהפכה החקלאית הגדילה את התנובה ודחקה עובדים מהכפר	____	ב. מפעלים יכלו לקום הרחק מנהרות, וקמו רכבות ואוניות קיטור
3	שיפור מנוע הקיטור בידי וואט	____	ג. עיור מהיר, צפיפות, תנאי תברואה גרועים ומחלות

#		אות	
4	מעבר המוני של עובדים לערים	____	ד. המהפכה התעשייתית החלה בבריטניה
5	ניצול פועלים ועבודת ילדים	____	ה. התארגנות באיגודים, חוקי מפעלים ורעיונות סוציאליסטיים
6	ייצור המוני וזול	____	ו. היצע גדול של עובדים לערים ולמפעלים

חלק ז' – ניתוח מקור: יומנה של פועלת צעירה, מנצ'סטר, 1832

קראו את המקור וענו על השאלות. קמתי בחמש, עוד לפני האור. הפעמון של המטווייה מצלצל בשש, ומי שמאחר – מנכים משכרו. כל היום אני עומדת ליד המכונה ומחברת חוטים קרועים. הרעש חזק כל כך שאיננו שומעים זו את זו, והאוויר מלא סיבי כותנה שגורמים לי להשתעל. אחי הקטן, בן תשע, זוחל מתחת למכונות לאסוף פסולת. אתמול נפצעה ילדה באצבע. בערב אנו חוזרים לחדר אחד שבו גרות שתי משפחות. אמא אומרת שבכפר היה עוני, אבל לפחות היה אוויר.

1. ציינו שלושה קשיים בתנאי העבודה המתוארים במקור.

2. מה ניתן ללמוד מהמקור על עבודת ילדים?

3. הסבירו כיצד המקור משקף את תהליך העיור ואת השפעותיו.

חלק ח' – כתיבה – שאלת המפתח

כיצד שינו המכונה והמפעל לא רק את הייצור, אלא גם את חיי המשפחה, העיר והחברה? כתבו פסקה של 6–8 שורות.

- פתחו במשפט טענה ברור.

- הביאו שתי דוגמאות מהיחידה (מושג, אירוע או דמות).
- סיימו במשפט סיכום.

כרטיס יציאה

מושג אחד מהיחידה שאני יכול/ה להסביר לחבר/ה:

אירוע אחד מציר הזמן והשנה שלו:

שאלה שעדיין יש לי על "המהפכה התעשייתית":